

Baskı Teknolojisindeki Gelişmelerin Resimli Çocuk Kitaplarının Gelişimine Etkisi

Melda Öncü

Anahtar Kelimeler

baskı teknolojisi
resimli kitap
resimleme

Özet

Resimli çocuk kitaplarının tarihi, yetişkinler için hazırlanan kitaplarla kıyaslandığında oldukça yenidir. Batı'da on yedinci yüzyıldan itibaren çocukluğun yetişkinlikten farklı bir süreç olduğu düşüncesinin gelişmeye başlamasıyla birlikte, ilk olarak çocuklara yönelik din ve ahlak eğitimi kitapları sonraki dönemlerde ise kurmaca metinlerin yer aldığı sanatsal kitaplar hazırlanmaya başlanmıştır. Yine on yedinci yüzyılın ortalarında Çek eğitimci John Amos Comenius'un öncülük ettiği, çocuğa yönelik eğitim malzemelerinin resimlerle desteklenerek ilgi çekici ve daha etkili bir hale getirilmesi düşüncesi de çocuklar için hazırlanan kitapların resimlenmesinin yolunu açmıştır. 1700'lerden başlayarak, günümüze kadar gelen süreçte özellikle on dokuzuncu yüzyılda ve sonrasında resimli çocuk kitapları alanında pek çok gelişme olmuştur. Sanatın her alanında olduğu gibi, resimli çocuk kitapları alanında da bilimsel ve teknolojik gelişmelerin güçlü etkiler yarattığı bir gerçektir. Bu araştırmada baskı teknolojisinde yaşanan gelişmelerin resimli çocuk kitaplarının biçimlenişine ve özgürleşmesine etkisini, tarihsel süreç içerisinde ele alarak değerlendirmek amaçlanmıştır.

THE EFFECTS OF THE DEVELOPMENTS IN PRINTING TECHNOLOGY
ON THE CHILDREN'S PICTURE BOOKS

Abstract

In comparison with the books prepared for adults, the history of the children's picture books is fairly new. With the development of the idea in western countries by the seventeenth century that the childhood process is different from the adults', first religious and moral education books and later fiction art books for children started to be prepared. Also by the middle of seventeenth century, the idea led by the Czech trainer John Amos Comenius, to illustrate the children educational material in order to make them attractive and more effective, opened the gateway to the illustration of the children books. Many developments took place in the area of children's picture books during the period starting from 1700 up today, especially during nineteenth century and after. As in other areas of art, it is a fact that the scientific and technological developments made a strong impact on children's picture books. In this research, the target is to evaluate the effects of the development of printing technology on the formation and gaining freedom of the children's picture books, within the historical context.

Keywords

printing technology
picture book
illustration

Giriş

John Amos Comenius'un 1658 yılında Nuremberg'de yayımlanan *Orbis Sensualium Pictus* (Resimlerle Görsel Dünya) isimli ansiklopedik kitabı, bilinen ilk resimli çocuk kitabı olarak kabul edilmektedir (Lewis, 2006: 139; Birmingham, 1997; FEEC, 1976: 322). Resimli çocuk kitaplarının bu kitapla başlayan serüveni, günümüze kadar giderek artan bir hızla devam etmiş, başlangıçta yalnızca eğitim amacıyla hazırlanan resimli kitaplar, süreç içerisinde konularındaki çeşitlenmeyle birlikte zenginleşmiş ve gelişmiştir. Öyle ki, bugün ırkçılık, boşanma, bilim ve teknolojideki gelişmeler, tarih, toplumsal olaylar, cinsellik vb. pek çok konu, resimli çocuk kitaplarında farklı metin türleri içerisinde çocuk okurlara sunulmaktadır (FEEC, 1976: 316). On yedinci yüzyılın ortalarından itibaren günümüze kadar gelen süreçte, resimli kitaplar alanında pek çok gelişme ve değişiklik gerçekleşmiştir.

Süreç içerisinde resimli çocuk kitapları, kitap içerisindeki konuların zenginleşmesi, konu zenginleşmesinin ve farklı yazın türlerinin kullanılmasının çizere sağladığı yorum özgürlüğü, çocuğa yönelik üretimlerin sanatçıların ilgisini çekmesi ve bu alanın ciddi bir alan olduğu görüşünün yaygınlık kazanması, dolayısıyla kitap metinlerinin ve resimlemelerinin önemli sanatçılar tarafından yapılmaya başlanması, yine bu sanatçıların resimlemede yorum getirme özgürlüğünü kullanması gibi değişikliklerle, biçim ve içerik açısından gelişmiş ve zenginleşmiştir. Resimli kitabın tanımı da süreç içerisinde değişiklikler göstermiş, bu değişiklik Batı'da resimlenmiş kitap ve resimli kitap ayrımını ortaya çıkarmıştır. Bu ayrım kitabın içerisindeki resimlemenin işleviyle bire bir ilgilidir. Örneğin teknolojik bir konu hakkında bilgi vermeyi amaçlayan bir kitap için yapılan resimlemenin, konuya yorum getirme ya da metinde yazılanın dışına çıkmak gibi bir özgürlüğü bulunmamaktadır. Ancak her konudan resimli kitaplarda resimleme, uzun süreler boyunca, metni aktaran betimleyen bu ikincil anlamıyla tanımlanmıştır. Süreç içerisinde özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra yapılan çalışmalarla, resimli kitabın iki farklı anlatım dilinden (resimleme ve metin) oluşan bir sanat formu olduğu kabul edilmeye başlanmış, böylece resimli çocuk kitapları içerisinde resimleme ve metnin birbirini tamamladığı ya da birbiriyle zıtlaştığı, farklı şeyler anlattığı pek çok farklı olasılığa olanak tanıyan bir sanat formu olarak modern tanımına ulaşmıştır (Nodelman, 1988; Lewis, 2006).

Tüm bu gelişmeler, on yedinci yüzyıldan itibaren yeni yeni tanımlanmaya başlanan çocukluk kavramının (Şirin, 2000: 38), günümüzdeki modern tanımına ulaşırken geçirdiği süreçle de bağlantılıdır. Örneğin on dokuzuncu yüzyıl sonlarında psikiyatri bilimi alanında çocukların yaptığı resimlerin incelenmesine ilişkin yapılan çalışmalar (Yavuzer, 1998: s. 22), çocuklar için hazırlanan resimli kitaplardaki resimlemelerin tarzlarında değişikliğe gidilmesine neden olmuştur. Resimli çocuk kitaplarının gelişimi aynı zamanda üretildiği dönemlerin, sanatsal, bilimsel ve teknolojik gelişmeleriyle de etkin bir bağlantı içerisinde gerçekleşmiştir. Özellikle baskı teknolojisindeki gelişmelerin resimli kitapların yapısı üzerine oldukça önemli etkileri olmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde baskı teknolojisindeki bu gelişmeler tarihsel süreç içerisinde ele alınacaktır.

Baskı Teknolojisindeki Gelişmelerin Resimli Çocuk Kitaplarına Etkisi

Baskı teknolojisinin gelişiminin tarihine bakıldığında, harflerin basımında Gutenberg'in buluşu olan, hareketli harf kalıplarıyla (movable types) baskı yapma tekniği oldukça önemli bir kolaylık sağlamış, ancak daha karmaşık bir yapısı olduğu için görüntülerin basımında harflerin basımının sahip olduğu rahatlığa ulaşmak on dokuzuncu yüzyılın ortalarında, fotoğrafın bulunmasıyla başlayan süreç sonrasında gerçekleşebilmiştir. Bu süreçte görüntülerin basılabilmesi için çeşitli teknikler geliştirilmiştir. Bunların her biri diğerine oranla çeşitli yararlar ve olumsuzluklar getirmiştir.

Bu tekniklerden en eskisi ağaç baskı (ağaç gravür) tekniğidir¹. Bu teknikte, basılmak istenilen görüntü, kalıp üzerine çizildikten sonra, tasarlanmış görüntünün yer alacağı kısımlar oyularak çukurlaştırılmaktadır. Daha sonra kalıp mürekkeplenmekte ve kağıt ile birlikte baskıdan geçirilmektedir. Bu baskı tekniğinde, kalıbın çukurda kalan ve mürekkep almayan kısımları beyaz kalarak, çoğaltılmak istenilen görüntüyü oluşturmaktadır. Ağaç baskı tekniği Batı'da, Çin ve Japonya'da görsellerin çoğaltılmasında yoğun bir şekilde kullanılmış ve süreç içerisinde renkli baskılar da yapabilmeyi sağlayacak şekilde geliştirilmiştir (FECC, 1976: 330).

Ağaç baskı tekniği, on beşinci yüzyılda, Gutenberg'in harf basımında büyük kolaylık sağlayan, hareketli harf kalıpları buluşu ile birleştirilerek, resimleme ve kelimelerin birlikte basılabilmesine olanak sağlamaktaydı. Ancak ağaç baskı tekniğinin olumsuz yanları da bulunmaktaydı. Ağaç baskıda kullanılan kalıp, sert ve dokulu yüzeyi ile yuvarlak hatlı şekillerin ve detayların oyulması için çok kullanışlı değildi. Oyulan kısımların yani görüntünün kenarlarında kontur çizgilerinin oluşması da bu baskı çeşidinin olumsuz yanlarından birini oluşturmaktaydı. Bu teknik, resimleme ve metnin aynı sayfaya ve aynı anda basılmasına olanak sağlasa da, günümüz baskı teknikleri ile kıyaslandığında görüntülerin ister istemez bir çerçeve içerisinde sunulmasını (kalıbın şekli nedeni ile) gerekli kılmakta, yazı ile görüntünün aynı sayfada, ancak birbiriyle iç içe geçme olanağından yoksun bir şekilde basılması için yeterli olabilmekteydi (Lewis 2006: 138).

Görüntüleri çoğaltmak için kullanılan en eski teknik olan ağaç baskı tekniği *Orbis Sensualium Pictus* adlı resimli çocuk kitabının ilk baskısında kullanılan tekniktir (Şekil 1). Söz konusu kitap, döneminde çok ilgi görüp, pek çok farklı dile çevrilmiş olmasına rağmen, bu kitabı takip eden yaklaşık yüz elli yıllık süreçte (on sekizinci yüzyılın sonlarına kadar) çocuk kitaplarının resimlenerek sunulması durumu bir geleneğe dönüşmemiştir (Lewis, 2006: 139). Ancak, Comenius'un çocuk kitaplarında resimlemenin önemli bir yeri olduğunu düşünerek hazırladığı bu kitabın, resimleme ve metnin aynı sayfada birbiriyle iletişim içerisinde basılmasını gerektiren kurgusu açısından (Lewis 2006: 139), modern dönem resimli çocuk kitaplarına öncülük ettiği söylenebilecektir.

İlk olarak on beşinci yüzyılın ortalarına doğru, Floransa'da görüntüleri basmak için kullanılmaya başlayan metal oyma tekniğinde süreç içerisinde geliştirilen farklı bir kaç yöntem uygulanmakla birlikte (Levarie 1968: 126), genel olarak, metalin yüzeyi asfaltla kaplandıktan sonra desen (görüntü) metal yüzey üzerine kazınıp, metal asite bırakılmaktadır. Böylece asfaltsız alanlar asitte çukurlaşarak, mürekkepin dolması için uygun zemin oluşturmaktadır. Sonra metal kalıp, merdane yardımı ile mürekkeplenmekte, mürekkep yüzey üzerindeki oyuklara

---

1. Ağaç baskı tekniği ile basılan erken dönem görüntülerinden birinin Çin'de 868 yılına tarihlendiği bilinmektedir (Kovarik 2007). Batı'da ise bu tekniğin ilk olarak Ortaçağ'da dokuma kumaş üzerine desen basmak amacıyla kullanıldığı bilinmektedir (FEEC, 1976: 330).

dolduktan sonra, metalin yüzeyi temizlenmektedir. Metal ve kağıt birlikte sıkı bir baskıdan geçirilerek çoğaltma işlemi gerçekleştirilmektedir.

Şekil 1: Yazar: John Amos Comenius, Çizer: Anonim. Orbis Sensualium Pictus adlı kitaptan karşıklı sayfalar, ağaç baskı, 1658.

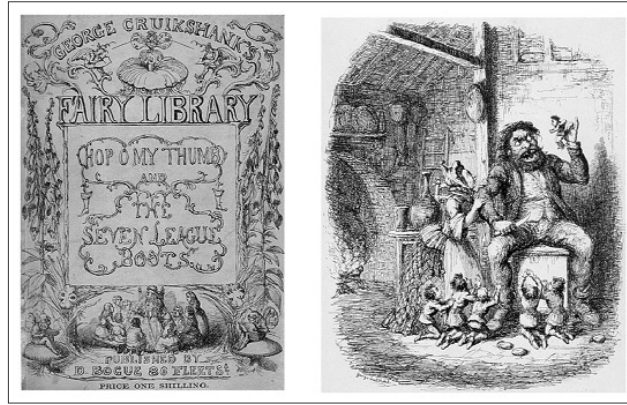
Metal oyma tekniği, karmaşık görüntülerin rahat bir şekilde kopyalanmasına olanak tanınmasıyla, görüntü kalitesi açısından daha iyi sonuçlar verebilen bir teknik olduğu için tercih edilmekle birlikte, bu teknikte kullanılan baskının harfler için kullanılan baskıyla farklı özelliklerde olması, resimlemenin harf basımından farklı bir zamanda yapılmasını gerektirmekteydi.

On sekizinci "Yüzyılın büyük bir bölümünde gravür ve bakır oyma baskı, bir arada kullanılmaktaydı. Tasarım önce gravürle gerçekleştirilip daha sonra bakır oyma baskı ile tasarım üzerinde bir takım çalışmalar yapıyordu. Resimlemeler metinden ayrı bir şekilde özel bir preste basılmaktaydı." (Harthan 1981:140).

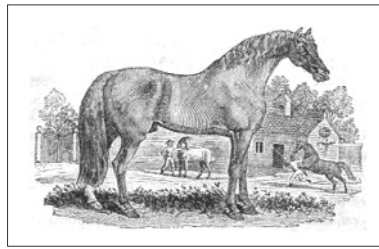
Bu nedenle baskı maliyetinin yükselmesi söz konusu oluyordu. Harfler ve resimlemelerin ayrı sayfalara basılması bu sorunu gidermekteydi, ancak bu durum metnin ve resimlemenin bir arada tasarlanmasını engellemekteydi. Harfleri de metal kalıplar üzerine işlemek sorunu çözebilirdi ancak bu da Gutenberg'in hareketli harflerinin getirdiği kolaylıktan vaz geçmeyi gerektirmekteydi (Levarie 1968: 126; Lewis 2006: 139), (Şekil 2).

On sekizinci yüzyılın sonlarına doğru Britanya'da Thomas Bewick ağaç baskı tekniğine yeni bir yaklaşım getirdi (Şekil 3). Ağaç oyma baskı

olarak adlandırılan bu teknikte, ağaç baskının tersine, ağaç kütüğüne paralel kesilen kalıplar kullanılmakta, desen bu kalıpların üzerine çizilmektedir. Böylece ağaç kütüğünden dik olarak kesilerek hazırlanan kalıpların aksine, bu kalıplar pürüzsüz bir yüzeye sahiptirler. Ağaç oyma baskı olarak adlandırılmış olmasına rağmen gerçekte bu teknikte, görüntü, etrafındaki boş alanların oyulmasıyla bir kabartma gibi yüzeyde belirginleşmektedir. Mürekkeplenen kalıp, üzerine yerleştirilen kağıtla birlikte, baskıdan geçirilmekte ve çoğaltma işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu yöntem, resimleme ve metnin aynı sayfaya yerleştirilebilmesine olanak sağlamaktadır.

Şekil 2: Çizer: Sarah Catherine Martin, The Comic Adventures of Old Mother Hubbard and Her Dog, metal oyma baskı, 1805.

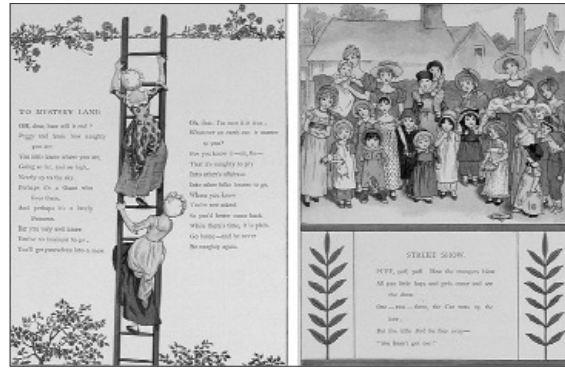

Şekil 3: Çizer: Thomas Bewick, The General History of Quadrupeds adlı kitaptan bir resimleme, ağaç oyma baskı, 1790.

Bu teknikte, kullanılan blokların boyutları sınırlı olduğu için, resimlemeler, kitap sayfalarında genellikle küçük bir alan kaplamakta ve tekniğin doğası gereği siyah-beyaz basılmaktaydı. Bunlardan bir kısmı bu işlem sonrasında genellikle çocuk işçiler tarafından renklendirilmekteydi (csu.edu, 2007).

"Böylece ağaç oyma tekniği, resimlerin kelimelerle birleşerek karmaşık bir bütün oluşturabildiği tasarımları yapabilmek için çok kullanışlı bir hale getirilmiş ve on dokuzuncu yüzyıl boyunca çoğunluk tarafından kabul edilen bir teknik haline gelerek, renklendirmeyi de kapsayacak şekilde geliştirilmiştir." (Lewis 2006: 140).

1830'larda George Baxter adlı bir basımcının, renkli baskı yapabilmek için farklı kalıpların kullanıldığı bir teknik geliştirdiği bilinmektedir. Renkli ağaç baskı tekniği, 1850'lerin geç dönemlerinde, kendi döneminin en iyi ağaç oymacılarından biri olan Edmund Evans'ın öncülüğünde yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Edmund Evans, çocuk kitaplarının resimlemeleri için Walter Crane, Randolph Caldecott, Kate Greenaway gibi yetenekli ve önemli sanatçılarla çalışmaya başlamıştır. Bu sanatçılar, karşılıklı sayfaların uyumuna gösterdikleri özen, resimleme ve metnin aynı sayfada uyumlu bir şekilde tasarlanması konusunda gösterdikleri titizlikle, resimli çocuk kitaplarının hem biçim hem de içerik açısından modern bir yapıya kavuşmasına ve kalitesinin artmasına öncülük etmişlerdir (Levarie 1968: 141, 271), (Şekil 4).

Şekil 4: Yazar ve Çizer: Kate Greenaway, Marigold Garden adlı kitaptan karşılıklı sayfalar, renkli ağaç oyma baskı, 1885.

" (...) On dokuzuncu yüzyılın sonlarında baskı teknikleri hızlı bir değişim içerisine girmiş, rafine edilmiş ağaç oyma teknikleri Evans tarafından geliştirilmiş ve onun çağdaşı olan basımcılar arasında kısa zamanda yerini almıştır." (Lewis 2006: 141).

Alois Senefelder'in 1798 yılında bulduğu ancak resimli kitapların yapımında on dokuzuncu yüzyılda kullanılmaya başlanan ikinci teknik ise taşbaskı tekniğidir. Taşbaskının en önemli özelliklerinden biri, yapılan resimlemede tonların yumuşak bir şekilde geçişini sağlamasıdır. Bu teknikte, yapılacak olan çalışma, tıpkı kağıt üzerine çiziliyormuş gibi doğrudan doğruya taşın üzerine sanatçı tarafından çizilebilmektedir. Yağ ve suyun birbirine karışmama özelliklerinden yararlanan bu teknikte, görüntü taş kalıp üzerine yağlı bir kalemle çizilmekte ve taş suyla ıslatılmaktadır. Sonrasında yağlı mürekkep, bir rulo yardımıyla taş üzerine sürülmekte, ıslak alanlar mürekkepi almazken, yağlı kalemle çizilmiş alan mürekkeplenmektedir. Taş ve kağıt birlikte baskıdan geçirilerek uygulama tamamlanmaktadır. Renkli baskılarda, her bir renk için farklı kalıplar hazırlanmaktadır (Harthan, 1981, s. 172; Lewis 2006: 142), (Şekil 5).

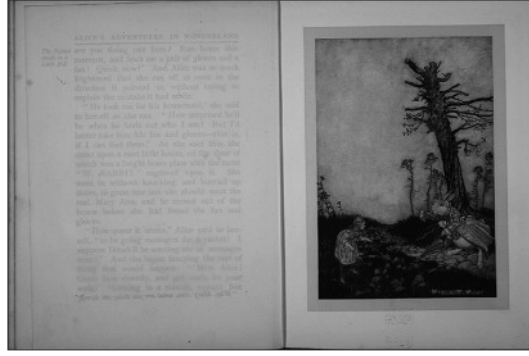

Şekil 5: Çizer: Maurice Boutet de Monvel, Jean of Arc, renkli taş baskı, 1896.

1830'larda Louis Daugerre tarafından bulunan fotoğraf, taş baskı tekniğinin geliştirilmesinde kullanılmıştır. 1850 yılında Fransa'da Gillot, litografi taşı yerine kurşun plakaları kullanıp bunları ahşap bloklara monte etmek suretiyle resimleme ve metnin aynı sayfaya birlikte basılabilmesine olanak tanıyan bir yöntem geliştirmiştir. Gillot'nun oğlu 1872 yılında sözü geçen bu iki tekniği birleştirerek foto oyma baskı (Photoengraved line cut) adı verilen tekniği oluşturmuştur. 1880'li yıllarda da yarım ton baskı (half-tone cut) Fransa, İngiltere ve Amerika'da eş zamanlı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Levarie 1968: 273).

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında baskı tekniklerindeki gelişmeler kitap resimlemelerini daha renkli ve zarif bir hale getirmiştir. Fotolitoğrafi, çok çeşitli ve karmaşık görüntülerin rahatlıkla çoğaltılabilmesini sağlamıştır. Bu teknikte, çizgi alanları, çizimlerin özel bir işlemde geçirilen çinkonun üzerine fotografik olarak aktarılmasıyla ve zeminin, orjinal çalışma bir rölyef gibi yukarıda kalacak şekilde, asite yedirilmesinin sağlanmasıyla oluşturulmaktaydı (Lewis 2006: 141). El boyaması taş baskıların ve ahşap oymaların, fotolitoğrafi

ile yer değiştirmesi, sanatçıların, çalışmalarının nasıl basılacağı dūřüncesinden uzaklaşarak, daha özgürce çalışabilmelerini sağlamıştır (library.ucsc.edu, 2007), (şekil 6).

şekil 6: Yazar: Lewis Carrol, izer: Arthur Rackham, Alice's Adventures In Wonderland, fotolitografi (orjinali, mürrekkep -suluboya), 1907.

ocuk kitaplarında renkli baskı, on dokuzuncu yūzyılın ortalarından itibaren önem kazanmış ancak siyah-beyaz baskı yöntemleri, on dokuzuncu yūzyıl sonlarına kadar bazı çizerler tarafından daha gūvenilir bulunmaları nedeni ile kullanılmaya devam edilmiştir. Bu dönemdeki teknik gelişmeler resimli kitap fiyatlarının ucuzlamasına neden olmuş, böylece resimli kitaplar yaygınlık kazanmıştır (Burlingham, 2004).

1903 yılında Amerikalı Ira W. Rubel tarafından fotolitografinin geliştirilmesi ile bulunan ofset baskı (ofset fotolitografi) tekniğinde de tıpkı taş baskıda olduğu gibi su ve yağın birbirine karışmama özelliğinden yararlanılmaktadır. Ofset baskı tekniğinde resimleme ve metnin birlikte hazırlandığı tasarımların bir bütün olarak film çıkışı alınmakta, ve kalıp bu film ile pozlandırılarak genellikle plastikten yapılan ve "blanket" diye adlandırılan orta sertlikte bir plakanın üzerine aktarılmaktadır. Daha sonra söz konusu blanket üzerindeki görüntü direkt olarak kağıt üzerine basılmaktadır.

"Ofset baskının ana avantajı, plastik blanket'in, yumuşak olduğu için, baskı aşamasında metal plakadan daha detaylı baskıya olanak sağlamasıdır ve bu eşsiz bir baskı kalitesi yakalamanın yanında, farklı boyutlardaki görüntülerin bir araya getirilerek hemen her tür kağıda ayrıca metal ve plastik gibi malzemelere de basılabilmelerine olanak sağlıyordu." (Lewis 2006: 143), (şekil 7).

Şekil 7: Yazar: Miriam Sánchez, Çizer: Federico Fernández, Donde Perdió Luna La Risa?, ofset baskı, 2001.

Ofset baskı, çoğaltma işlemi için diğer baskı yöntemlerine oranla pek çok üstünlük sağlamaktadır. Bu yöntemde çizgiler oldukça detaylı ve iyi bir şekilde kağıda aktarılabilir ve plakalar uzun süre kullanılabilir için dayanıklıdır. Ayrıca orjinal çalışmanın kopyası alınırken sonuç negatifi değil kendisi olmaktadır. Bu uygulama aynı zamanda daha kaliteli baskının diğer tekniklere oranla daha ucuza mal edilmesini sağlamaktadır. Ofset baskı, resimleme ve metnin yerleştirilmesinde pek çok farklı çeşitlemeyi olanaklı kılmakta, resimleme ve metnin bütünleşmesine yönelik kompozisyonlara olanak sağlamaktadır (csu.edu, 2007).

Gelişen teknolojiyle birlikte, günümüzde "Bilgisayardan Kalıba Pozlandırma" (Computer to Plate - Ctp) adıyla geliştirilen yeni sistemde ise film kullanılmaksızın bilgisayardan doğrudan kalıba pozlandırma yapılabilmektedir. Bu yeni sistemle film aşaması ortadan kalkmış, bu da baskı sürecinin hızlanmasını, maliyetin azalmasını sağlamıştır. Görüntünün direkt olarak kalıba geçirilebilmesi, film aşamasındaki küçük tram (nokta) kayıplarının da önlenmesini sağlamıştır (britannica.com, 2007).

Sonuç

Baskı tekniklerinde farklı dönemlerde gerçekleşen gelişmeler, resimli çocuk kitaplarının biçimlenmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Ortaçağ'da görüntüleri çoğaltmak için, on beşinci yüzyıldan itibaren de kitap resimlemelerini basmak için kullanılan ağaçbaskı tekniği,

Gutenberg'in hareketli harf kalıplarıyla birleştirildiğinde, resimleme ve metnin birlikte aynı sayfaya basılabildiğini sağlamasıyla önemli olmuş, ancak kalitesi, harcanan zaman ve emek düşünüldüğünde, hemen hemen aynı zamanlarda kullanılmaya başlanan metal oyma baskının tercih edilmesi söz konusu olmuştur. Metal oyma baskı ise belki daha rahat uygulandığı ve orjinal çalışmaya daha yakın görüntüler verdiği için tercih edilmiş ancak kitaplarda resimleme ve metnin sıklıkla farklı sayfalarda yer alması sonucunu getirmiştir. On sekizinci yüzyıl sonlarında ağaç baskı tekniğinin Thomas Bewick tarafından farklı uygulanmasıyla ortaya çıkan ağaç oyma tekniği ise, hem görüntü kalitesinin yeniden yükselmesine hem de resimleme ve metnin aynı sayfada aynı anda basılabildiğine olanak tanımıştır. 1830'larda George Baxter tarafından farklı kalıplar kullanılarak renklendirme yapılabilecek şekilde geliştirilen bu teknik, 1850'lerde, döneminin en iyi ağaç oyma basımcılarından biri olan Edmund Evans tarafından resimli çocuk kitapları için başarıyla kullanılmış ve Evans'ın birlikte çalıştığı Crane, Greenaway ve Caldecott gibi sanatçıların resimleme ve metni bir arada tasarladıkları kaliteli resimli çocuk kitaplarının oluşturulması sağlanmıştır. On dokuzuncu yüzyılda resimli kitapların yapımında kullanılmaya başlanan taşbaskı tekniği, sanatçının resimlemeyi kağıt yerine direkt olarak taş üzerine (baskı zeminine) çalışmasına olanak tanımıştır. Bu teknik fotoğrafın bulunmasıyla birlikte geliştirilmiş ve ağır taş kalıplar yerini metal plakalara bırakmıştır.

Fotoğrafın bulunmasının, plastik (yoğrumsal) sanat alanlarına çok önemli iki etkisi söz konusu olmuştur. Fotoğraf, görünür gerçekliği bire bir yansıtabilme özelliğiyle, geleneksel olarak doğayı taklit etmeye yönelmiş olan sanatçıların yeni arayışlara girmek zorunda kalmalarına neden olmuştur. Bu durum resim alanında on dokuz ve yirminci yüzyılların diğer bilimsel, kültürel ve sosyal gelişmeleriyle birlikte, modern sanat akımlarının oluşmasında etkili olmuştur. Böylece, İzlenimcilik (Empresyonizm), Dışavurumculuk (Ekspresyonizm), Gerçeküstüçülük (Sürrealizm) gibi pek çok farklı sanat akımı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, sanatçının yorumu, hayalgücü, yaratıcılığı, teknik yeterliğin öneminin önüne geçmiştir (Gombrich 1997:524,525,605,606). Resim alanında gerçekleşen bu gelişmeler, fotoğrafın baskı alanında sağladığı kolaylıkla birlikte kitap resimleme alanını da büyük ölçüde etkilemiştir. Çünkü daha önceleri, orjinale olan tutku (sanat yapıtının kopyalanmasının yapıtın değerini düşüreceği düşüncesi), baskı işlemleri için zanaatkârlarla (oymacılarla) çalışma

gerekliliğinin sanatçının özgürlüğünü kısıtlaması ve yapılan işin kalitesini düşürmesi gibi düşüncelerle, kitap resimlemesi çalışmalarıyla ilgilenmeyen (Dürer, Delacroix, Fragonard gibi istisnalar hariç) ve bunları önemsiz bulan ünlü sanatçılar, sözü geçen gelişmelerle birlikte kitap resimlemelerine ilgi duymaya başlamış ve bu durum güzel sanatlar alanlarında gerçekleşen gelişmelerin, resimlemelere de yansıtılmasına neden olmuştur (Harthan 1981:8). Böylece, kitaplardaki resimlemeler, yalnızca metni betimleyen, tekrarlayan elemanlar olmaktan çıkıp, önemli sanatçıların elinde metni zenginleştiren, yorumlayan ve bazen de aşan anlatım araçlarına dönüşmüşlerdir (Öncü 2004). Temelini somut gerçekliğin bire bir yansıtılması düşüncesinden alan geleneksel yaklaşımlar ve sanatçının bireysel duyarlılığını, yaratıcılığını, öne çıkaran modern yaklaşımlar arasındaki ayrım, "sanatsal yaratımların başka hiçbir alanında resimlemedeki kadar derin bir uçuruma" (Hofer 1982:9) neden olmamıştır.

Ofset baskının geliştirilmesi ile birlikte, hazırlanan kitapta resimleme ve metnin birbiriyle kaynaşarak, farklı türden çeşitli tasarım kombinasyonları yapmaya olanak sağlanması, resimli kitapların biçimlendirilişini çok büyük ölçüde etkilemiştir.

"Bir resimli kitap resimlerine bakmak ve kelimeleri okumak suretiyle anlaşılır. Resimlerin ve metnin aynı sayfaya bir arada basılabilmesine bağlı olarak gelişen bu "yaratıcı özgürlük" ise yalnızca baskı teknolojisindeki gelişmeler sayesinde olmuştur. Eğer resimlenmiş romanlarda ve uzun metinlerde olduğu gibi, resimlemeler kitabın bir yerinde ve yazı başka bir yerinde olsaydı, resimleme ve metnin bu türden birbirine örülü bir ilişki içerisinde bulunabilmesi olanaksız olurdu." (Lewis 2006:33).

Ofset baskının, kitabın içeriğinin resimleme ve metnin farklı birleşimleriyle, bir çeşit oyunsallıkla, ve sonsuz bir olanaklar bütünü içerisinde şekillendirilebilmesine olanak sağlama açısından etkileri, resimli çocuk kitapları alanında bir devrime neden olmuştur. Baskı konusundaki sınırlamaların kalkması, resimli çocuk kitaplarını, sanatçılar için (hem yazar hem çizer (bazen bu ikisi aynı kişidir), tek sınırın kendi hayal güçlerinin olduğu mükemmel bir oyun alanı haline getirmiş, çocuk okurun karmaşık, oyun dolu, eğlenceli kitaplarla buluşabilmesine olanak tanımıştır.

Kaynakça

(britannica.com/eb/article-233005/Business-and-Industry-Review, 20.10.2007)

BURLINGHAM, C. (1997). "The Evolution of the Illustrated Children's Book",
<http://www.library.ucla.edu/special/childhood/pictur.htm> (10.01.2004)

(csu.edu.au/faculty/arts/humss/art317/CSUonly/kidshistory.htm, 18.10.2007)

FIELD ENTERPRISES EDUCATIONAL CORPORATION (FEED). (1976). The World Book Encyclopedia L Volume 12. U.S.A: Field Enterprises Educational Corporation.

HARTHAN, J. (1981). The History of The Illustrated Book, Thames and Hudson, Londra.

HOFER, P. (1982). The Artist & The Book 1860-1960, Hacker Art Books, New York.

KOVARIK, B. (2007). "Printing Technology",
<http://www.runet.edu/~wkovarik/class/history/mediatech/printing.html> (18.10.2007)

LEVARIE, N. (1968). The Art & History of Books, James H. Heineman, Inc., New York.

LEWIS, D. (2006). Reading Contemporary Picturebooks, Picturing Text, Routledge, New York.

(library.ucsc.edu/exhibits/2001.html, 14 Aralık 2007)

(kodomo.go.jp/gallery/transmission_web/EN/swf/index.html, 15.01.2007)

NODELMAN, P. (1988). Words About Pictures, The Narrative Art of Children's Picture Books, Universty of Georgia Press, USA.

ÖNCÜ, M. (2004). Resimli Kitaplarda Resimleme ve Metnin Anlam Paylaşımı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), H.Ü. Sos. Bil. Ens., Ankara.

ŞİRİN, M. R. (2000). Çocuk Edebiyatı, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

YAVUZER, H. (1998). Resimleriyle Çocuk. Remzi Kitabevi, İstanbul.